

HRAVÁ HUDEBNÍ VÝCHOVA – HRY S HLASEM A RYTMIKOU

- 1) **Procházka přírodou** – práce s dechem, chodíme při poslechu skladby *Ranní nálada* od E. Griega volně po prostoru s nádechem se zastavíme, s výdechem se procházíme; chůzí můžeme reagovat i na tempo, dynamiku skladby. (Ukázka dostupná v *Hravá hudební výchova – metodická příručka pro vyučující HV 5. ročníku* (dále HHV 5), uk. č. 64)

- 2) **Motivace** verbální – hádanka:

Od jara až do září štípají nás do tváří.

Kdo to jenom, kdo to je? Kdo nám nedá pokoje?

*Ani tygr ani lev, kdo nám v létě pije krev? (**komár**)*

Auditivní motivace: můžeme pustit zvuk bzučícího komára (například ze zvukové databáze www.ruchy.cz); vizuální motivace: můžeme ztvárnit komára pantomimou; ukážeme obrázek komára.

- 3) **Rozezpívání:**

a) Obličejová gymnastika: našpulenými rty „sosáčky“ vysáváme sladký nektar z květů/nasáváme krev jako komár.

b) Dechové cvičení: budeme komára odhánět svým dechem. Hluboký nádech nosem do oblasti bránice (spodní části plic), krátké zadržení dechu a následují přerušované prudké výdechy na různé části těla, které zadává učitel*ka. Třepeme končetinami, tělem dle toho, kde nám komár/hmyz dosedl.

c) Pohybové rozezpívání s navozením hlavové rezonance 1: stoj s mírně rozkročenýma nohama a malujeme rukou v prostoru před sebou dráhu letu komára, kterou doprovázíme citoslovcem bzzz, vyslovujeme jej krátce či dlouze s menší či větší intenzitou a v různých hlasových polohách podle toho, jak právě pohybujeme rukou.

d) Pohybové rozezpívání s navozením hlavové rezonance 2: **prádelní guma** – stojíme v kruhu s mírně rozkročenýma nohama, v rukou držíme prádelní gumu, každý si bzučí ve své přirozené poloze. Při pohybu do středu kruhu zesilujeme, směrem ven zeslabujeme; na místě – každý dle svého uvážení pohybuje gumou nahoru – vyšší hlasová poloha, dolů – hlubší hlasová poloha, pohyb do středu kruhu a ven zesiluje/zeslabuje – vytvoření zvukomalby úlu/roje komárů apod.

- e) Vytvoření pavučiny – propletení se vzájemně s prádelní gumou. Pozor, gumu v žádném případě nepouštíme! Následně se opět rozpleteme – podpora spolupráce skupiny.

Doporučená práce s poslechem:

Rimskij-Korsakov: *Let čmeláka* – malujeme prstem/ozvučným dřívkem/čínskou hůlkou do vzduchu (doporučuji v průběhu skladby výměnu ruky, která maluje)/malujeme lehce na záda kamarádovi apod. Mezipředmětové propojení s výtvarnou výchovou – pomocí například měkkého pastelu/voskovky vytváříme grafický záznam letu čmeláka na velký formát papíru, pro intenzivnější prožitek si děti mohou zavřít oči; možno i sdílet jednu pracovní plochu v menších skupinách (2–4 děti). (HHV2, uk. č. 62)

- f) Navození hlavového tónu přes nosovku „m“ s využitím glissanda – transponujeme po půltónech směrem nahoru od C dur do cca G dur a opět zpět (HHV 3, č. 67):

The image shows a musical staff in 2/4 time with a treble clef. The melody consists of quarter notes: C4, C4, D4, E4, F4, G4, F4, E4, D4, C4. Above the staff, the notes are labeled with chords: C above C4, G above G4, and C above C4. The notes from F4 to C4 are marked with 'gliss.' and connected by a line, indicating a glissando. Below the staff, the lyrics are: Ko - mář dě - lá bzum, bzum, bzum.

Obměna textu: *Včela/čmelák/vosa* dělá...

- g) Artikulační hlasové cvičení: – vzhledem k oktávovému skoku v písni *Komáři se ženili*, je dobré tento náročnější intonační skok nacvičit v rámci hlasového cvičení, které transponujeme směrem nahoru v tóninách H, C, Des a D dur a zase dolů (HHV 3, č. 69):

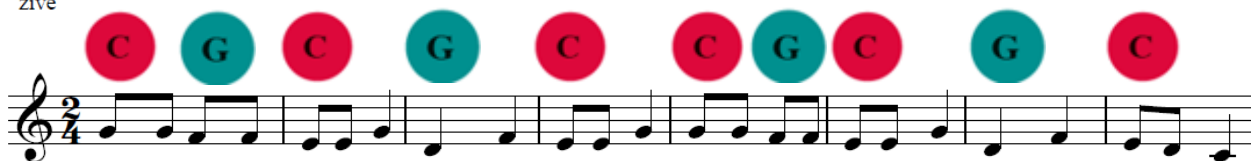
The image shows a musical staff in 2/4 time with a treble clef. The melody consists of quarter notes: C4, G4, C4, G4, C4. Above the staff, the notes are labeled with chords: C above C4, F above G4, C above C4, G above G4, and C above C4. Below the staff, the lyrics are: Ko - má - ři se že - ni - li.

- 4) Píseň *Komáři se ženili* s doprovodem na kazoo (hřeben s hedvábným papírem = hraje vždy na slovo BZUM); na melodické bicí nástroje bez dozvuku (např. ozvučné trubice = boomwhackery (dále BW)) dle harmonických funkcí (viz. barevné značky nad notací). Píseň si poslechneme a naučíme se melodii písně zpívat imitací metodou, kdy předzpíváme melodii po čtyřtaktí na slabiku *bzum* a děti to opakují, posléze zazpíváme píseň na slova. (HHV 3, č. 70)

Komáři se ženili

živě

moravská lidová

1. Ko - má-ří se že-ni - li, bzum, bzum, že-ni - li, ka - pky ví - na ne - mě - li, bzum, bzum, ne - mě - li.
2. Při - le - těl k nim sla - ví - ček, bzum, bzum, sla - ví - ček, při - nes` ví - na že - jdlí - ček, bzum, bzum, že - jdlí - ček.
3. Ko - má-ří se o - pi - li, bzum, bzum, o - pi - li, až ko - má - ra za - bi - li, bzum, bzum, za - bi - li.

- Ko - má - ří se že - ni - li, že - ni - li, ka - pky ví - na ne - mě - li. ne - mě - li.
Při - le - těl k nim sla ví - ček, sla - ví - ček, při - nes` ví - na že - jdlí - ček. že - jdlí - ček.
Ko - má - ří se o - pi - li, o - pi - li, až ko - má - ra za - bi - li. za - bi - li.

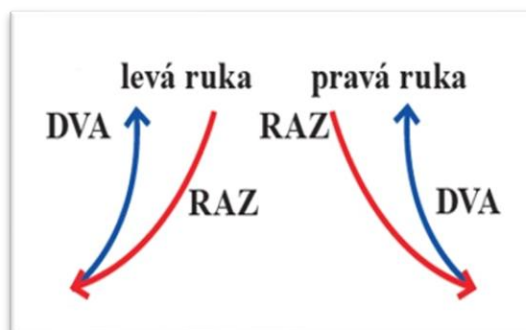
4. Komár leží v komoře, bzum, bzum, v komoře, muška pláče na dvoře, bzum, bzum, na dvoře.
Komár leží v komoře, v komoře, muška pláče na dvoře.
5. "Neplač, muško, co ti je? Bzum, bzum, co ti je? Vždyť ti komár ožije, bzum, bzum, ožije.
Neplač, muško, co ti je? Co ti je? Vždyť ti komár ožije."
6. "Těžké jeho ožití, bzum, bzum, ožití, když je na smrt zabitý, bzum, bzum, zabitý.
Těžké jeho ožití, ožití, když je na smrt zabitý."
7. Sádlo z něho vybrali, bzum, bzum, vybrali, za pět zlatých prodali, bzum, bzum, prodali.
Sádlo z něho vybrali, vybrali, za pět zlatých prodali.

5) Pohybový doprovod k písni – procítění dvoudobého metra:

- a) „šermování“ s BW tóny C, G ve dvojicích;
- b) nácvik dvoudobého taktovacího gesta:

hra na tělo:

taktovací gesto:

6) Doplňkové aktivity s BW:

- a) *Rozmotání pavučiny* – dle počtu dětí utvoříme například dvě skupiny. Děti si stoupnou do kruhu, každé dítě chytí jeden konec trubice někoho jiného a zkouší, zda se dokáže rozplést, aniž by se trubic pustily (rozmotání pavučiny do výsledného kruhu).

b) Podařilo se nám z pavučiny dostat, a tak si s radostí zaboucháme *Hmyzí orchestr* (souznění skupiny rozvíjení schopnosti naladit se na rytmus skupiny) – každé dítě si vymyslí vlastní rytmus, kdy učitel*ka postupně zapíná jednotlivé hráče a poté je opět postupně vypíná, případně vypne celý orchestr najednou.

7) Píseň *Bzum, bzum, bzum* – doprovod hrou na tělo (na symbol ozvučných dřívěk pleskání dvěma prsty o sebe, na triangu lusknutí/lehké dupnutí, na tamburínu tření dlaní o sebe vertikálním pohybem); po procítění doprovodu hrou na tělo zařadíme hru na nástroje Orffova instrumentáře (dále OI) dle barevných značek a piktogramů; vzhledem k lyrickému charakteru písně doporučuji využít bicí melodické nástroje s dozvukem. Opět můžeme využít hřebíkové kazoo, kdy vždy zabzučíme na slova BZUM.

Bzum, bzum, bzum

mírně rychle německá lidová

d a d e a d

1. Bzum, bzum, bzum, úl je vče - lí dům.
2. Bzum, bzum, bzum, úl je vče - lí dům.
3. Bzum, bzum, bzum, úl je vče - lí dům.

d a e a d a e a

Vče - li - čky jsou v je - dnom ko - le, tan - čí nad lou - kou i po - lem.
Ka - ždá vče - lka má se k dí - lu, a - by sne - sla do - sti py - lu.
A v tom dom - ku je dost me - du pro ba - bi - čku i pro dě - du.

d a d e a d

Bzum, bzum, bzum, úl je vče - lí dům.
Bzum, bzum, bzum, úl je vče - lí dům.
Bzum, bzum, bzum, úl je vče - lí dům.

(Obrázky: ozvučné kameny a ruční zvonky z www.boomwhackers.com)

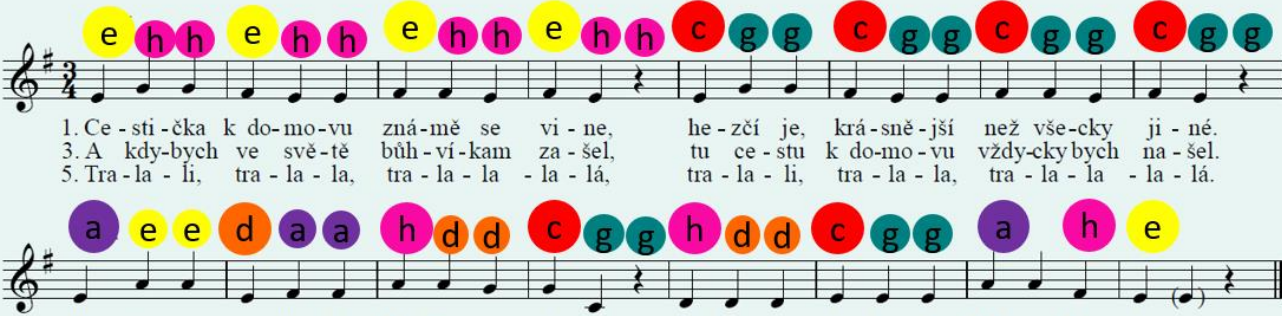
- 8) Píseň *Cestička k domovu* – taktování ve třídobém metru (obrázek schématu, viz níže), doprovod písně hrou na BW – procítění těžké a dvou lehkých dob – příznávky; pohybový doprovod – valčíkový krok. (HHV3, uk. č. 11)

Cestička k domovu

hudba: Daniela Taylor, slova: Karel Václav Rais

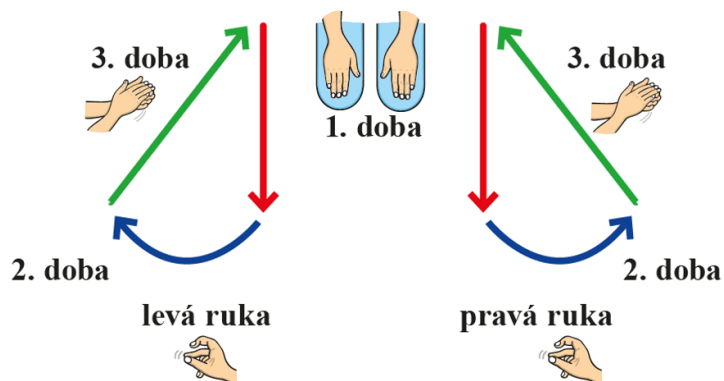
volně

1. Ce - sti - čka k do - mo - vu zná - mě se vi - ne, he - zčí je, krá - sně - jší než vše - cky ji - né.
 3. A kdy - bych ve svě - tě bůh - ví - kam za - šel, tu ce - stu k do - mo - vu vždy - cky bych na - šel.
 5. Tra - la - lí, tra - la - la, tra - la - la - la - lá, tra - la - li, tra - la - la, tra - la - la - la - lá.

2. Dou - ška a ša - lvě - je ko - lem ní vo - ní, ni - kde se ne - cho - dí tak, ja - ko po ní.
 4. A kdy - bych ve svě - tě smu - tně se mí - val, na té - hle ce - sti - čce vždy bych si zpí - val.
 Tra - la - lí, tra - la - la, tra - la - la - la - lá, tra - la - li, tra - la - la, tra - la - la - la - lá.

- 9) Pohybové vyjádření třídobého metra hrou na tělo/taktovací gesto:

Poznámka: Pokud děti ještě neumí luskat, využijeme pohybu „promáchnutí“ rukou do stran, jako když z nich odstříkávají vodu.

10) Píseň *Hubatá kopřiva* – dramatizace textu pohybem, viz popis níže (HHV1, uk. č. 88):

Hubatá kopřiva

rychle

hudba: L. Němec, slova: O. Suchý

Gmi D7 D Gmi Gmi D

Ko-při-vo, ko-při-vo, sto-jíš tro-chu na-kři-vo. Ko-při-vo, ko-při-vo,

7 D7 Gmi Cmi Cmi⁶ Gmi Gmi

sto-jíš tro-chu na-kři-vo. Po - stav se ro - vně! Co je ti po mně?

13 D7 D D7 Gmi

Já se jen tak vá - lím a když mo - hu, pá - lím.

17 D7 D D7 Gmi

Já se jen tak vá - lím a když mo - hu, pá - lím.

Kopřivo, kopřivo – děti hrozí prstem kopřivě, protože nestojí rovně;

Stojíš trochu nakřivo – pokřivené postavení;

Postav se rovně! – stojí v pozoru jako vojáci;

Co je ti po mně? – znázorní drzou odpověď kopřivy (mračí se, stojí v mírném předklonu pěsti v bok);

Já se jen tak váším – znázorní povalování (ležerní, pomalé houpání v bocích);

a když mohu, páším. – roztaženými prsty a nataženými rukama „pálí“ jako kopřivy všude kolem sebe, i směrem ke spolužákům.

11) Píseň *Vlnky a vlny* – taktování ve čtyřdobém metru (obrázek schématu, viz níže), doprovod písně – pohybová improvizace s využitím hedvábných šátků, stuh, třepatek (rozstříhané igelitové sáčky = třásně Pompomy), gymnastické stuhy, motorického padáku apod. (HHV3, uk. č. 42). Další doporučená píseň: P. Eben, V. Fischer – *Vlnky* (z Elce Pelce Kotrmelece).

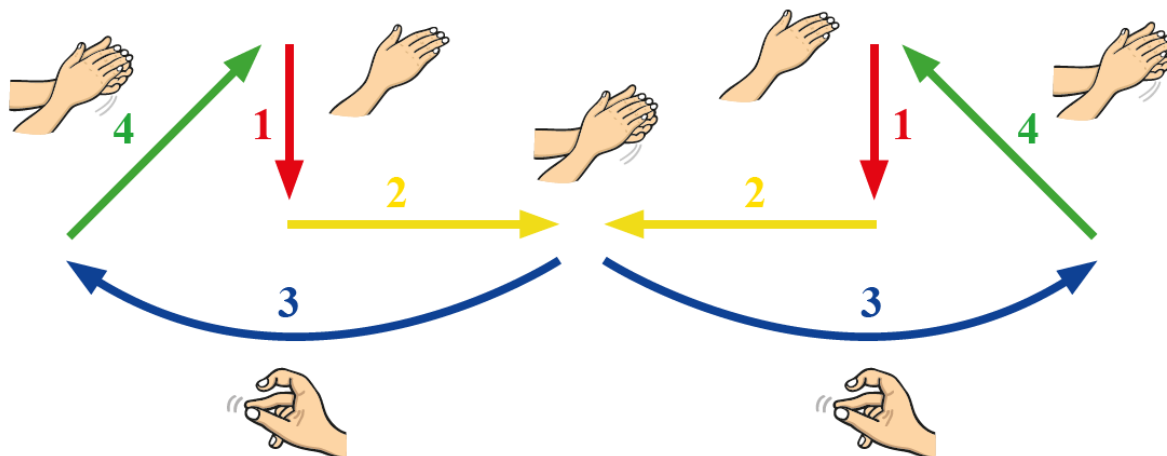
Vlnky a vlny

mírně

hudba: P. Eben, slova: F. Hrubín

The musical score is written in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). It consists of three staves of music. The first staff has four measures with lyrics: "Vln - ky a vl - ny o - ko - lo te - be, ry - bník je pl - ný mo - dré - ho ne - be." The second staff has four measures with lyrics: "Máš rá - da lé - to z bí - lých_ pěn? Vo - di - čko, te - to, do - brý den!" The third staff has four measures with lyrics: "Máš rá - da lé - to z bí - lých_ pěn? Vo - di - čko, te - to, do - brý den!" Chord symbols are placed above the notes: D, A7, D, D, A7, D in the first staff; Emi, A7, D, A7, F# in the second staff; Emi, A7, D, A7, D in the third staff.

Pohybové vyjádření čtyřdobého metra hrou na tělo/taktovací gesto:

12) Práce s přirovnáním: *Bystrý jako rys, dotěrný jak hmyz.*

a) Rytmický zápis pomocí zástupných symbolů:

A box containing rhythm symbols. On the left, four blue circles represent the syllables 'Bys-trý ja-ko'. On the right, a blue horizontal line represents 'rys,' and a blue checkmark represents 'hmyz.'. The text 'Bys-trý ja-ko' is written in blue, 'rys,' in blue, and 'do-těr-ný jak hmyz.' in orange below the symbols.

b) Příklady rytmického zápisu (dle hudebního dělení = co slabika, to nějaká hodnota noty x dle krátkých a dlouhých slabik = krátká/dlouhá hodnota noty):

Three musical notation examples in 2/4 and 3/4 time signatures. The first example is in 2/4 time with notes for 'Bys - trý ja - ko rys, do - těr - ný jak hmyz.'. The second example is in 3/4 time with notes for 'By - strý ja - ko rys, do - těr - ný jak hmyz.'. The third example is in 3/4 time with notes for 'Bys - trý ja - ko rys, do - těr - ný jak hmyz.'.

c) Rytmický jednohlas – hra na tělo: doporučení – nechat děti vytvořit vlastní doprovod hrou na tělo.

Musical notation in 2/4 time with notes for 'Bys-trý ja - ko rys, do - těr - ný jak hmyz.'. Below the notes are icons for body percussion: clapping hands, stomping feet, and snapping fingers.

d) Deklamovaný rytmický kánon:

Musical notation in 2/4 time with two parts labeled '1.' and '2.'. Part 1 has notes for 'Bys-trý ja - ko rys,' and part 2 has notes for 'do - těr - ný jak hmyz.'.

- e) Rytmický vícehlas s hrou na tělo: doporučuji začít pouze jedním či kombinací dvou rytmických prvků a zejména se řídit dle schopností a dovedností dětí.

V příkladu níže předkládám možnosti daných prvků a jejich prostředků ztvárnění: rytmus = deklamace; metrum = pleskání na stehna; ostinato 1 = tleskání; ostinato 2 = tření dlaní vertikálním pohybem; těžká doba = dupnutí; lehká doba = plesknutí dvěma prsty na hřbet ruky/lusknutí (**pomlku** vyplníme zástupným pohybem); možnost využití pentatonického doprovodu na BW dle barevných značek – hra *Barevná signalizace*: Po nacvičení společného rytmického prvku vyučující začne nad hlavu zvedat trubice (popřípadě zástupné předměty v barvách trubic) v různém pořadí i kombinacích a vždy, když zvedne určitou barvu či barvy, děti se stejně barevnou trubicí začnou hrát nacvičený rytmus. Ostatní čekají, až vyučující ukáže jejich barvu. Vyučující může barvy trubic různě střídát, stejně tak může schovat všechny trubice najednou a všichni hráči přestanou hrát. Podle počtu ukazovaných barev skupina hráčů přidává či ubírá i na dynamice, vnímání různých souzvuků.

The image shows a musical score for a 5-part rhythmic exercise in 2/4 time. The score includes vocal lines, hand clapping, and body percussion. A color-coded system on the right maps notes to colors: c¹ (pink), d¹ (orange), e¹ (yellow), g¹ (teal), a¹ (purple). The lyrics are: "By - strý ja - ko rys, do - těr - ný jak hmyz. By - strý, by - strý, by - strý, by - strý. By - strý ja - ko, by - strý ja - ko, by - strý ja - ko, by - strý ja - ko. Do - tě - rný, do - tě - rný, do - tě - rný, do - tě - rný. Rys, rys, rys, rys. Hmyz, hmyz, hmyz, hmyz." The color-coded notes are: c¹ (pink), d¹ (orange), e¹ (yellow), g¹ (teal), a¹ (purple).

- f) Příklad zhudebnění textu – hra melodie na melodické bicí nástroje; možno využít i jako rozezpívání v další hodině.

The image shows a musical score for a single melodic line in 2/4 time, corresponding to the lyrics "By - strý ja - ko rys, do - těr - ný jak hmyz." The notes are color-coded: Bys (pink), - strý (orange), ja (yellow), - ko (teal), rys, (purple), do (pink), - těr (orange), - ný (yellow), jak (teal), hmyz. (purple).

g) Doprovod s kelímky, práce v kruhu:

TYTY TYTY TA NIC

TYTY TYTY = 4x dvěma prsty ťuknout na dno kelímku se střídáním rukou, TA = chytout kelímek z boku a ťuknout kelímkem o stůl a na NIC = pomlku – poslat kelímek dál (po kruhu vpravo/vlevo). Poznámka k rytmickým slabikám: TA = nota čtvrt'ová, TY = nota osminová, NIC = pomlka čtvrt'ová.

h) Instrumentální doprovod s využitím nástrojů z OI či alternativních pomůcek:

i) Příklad doprovodu s elementárním pohybovým prvkem:

Čtyři běhové krůčky na noty osminové, na čtvrt'ovou notu rozpažit a roznožit, na čtvrt'ovou pomlku vzpažit ruce s tlesknutím a skok snožmo.

j) Tvořivá činnost ve skupinách:

Hluboký jak tuň, udřený jak kuň.

Červený jak rak, rudý jako mák.

Ostrý jako dýka, mrštný jako štika.

Hebký jako plyš, mokrý jako myš.

Vysoký jak věž, líný jako veš.

Zdravý jako rybka, rychlý jako šipka.

Rychlý jako chrt, bledý jako smrt.

Tvrký jako kost, zmrzlý jako drozd.

Měkký jako bláto, třpytivý jak zlato.

Bílý jako sníh, sám a sám jak mnich.

Hloupý jako poleno, lysý jako koleno.

Moudrý jako vědma, zelený jak sedma.

Použité zdroje:

Vzdělávací řada publikací: TAYLOR, D. a kol. (2020–2023). *Hravá hudební výchova pro 1.–5. ročník ZŠ*. Taktik.

TAYLOR, D. (2023). *Výběr písní ke studiu hudební výchovy – Učitelství pro 1. stupeň ZŠ*. Brno: MUNIPRESS.

TAYLOR, D. (2019). *Metodika hry na ozvučné trubice BOOMWHACKERY*. Brno: MSD.

JIŘIČKOVÁ, J. a kol. (2023). *Kapitoly z kreativní hudební výchovy*. Praha: CUNI, s. 182–192.

[Kapitoly z kreativní hudební výchovy \(cuni.cz\)](#)

Trvalý odkaz <https://hdl.handle.net/20.500.14178/2039>

www.canva.com

Další doporučené zdroje:

EHRENBERGER, J. (2023). Hlasová ladička a její využití v tónové prvouce. In: *HUDEBNÍ VÝCHOVA – časopis pro hudební a obecně estetickou výchovu školní a mimoškolní. Ročník 31/2023/číslo 2, s. 34–37*.

NĚMEC, L. (2008). *35 Písniček pro děti v mateřských školkách*. Výběr ze zpěvníku „125 písniček pro děti.“

NĚMEC, L. *Jak je dnes modrý svět – písničky pro děti*.

www.etaktik.cz

[Vliv hudby na mozek - YouTube](#)

www.boomwhackers.com